

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BẠCH QUỲNH HOA

**HÀNH VI CẢM THÁN TRONG TRUYỆN NGẮN
CỦA NGUYỄN THỊ THU HUỆ**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Thái Nguyên, năm 2015

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BẠCH QUỲNH HOA

**HÀNH VI CẢM THÁN TRONG TRUYỆN NGẮN
CỦA NGUYỄN THỊ THU HUỆ**

Chuyên ngành: NGÔN NGỮ VIỆT NAM

Mã số: 60 22 01 02

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS- TS Hà Quang Năng

Thái Nguyên, năm 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan, đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi, kết quả nghiên cứu trong Luận văn là trung thực, chưa được công bố trong một công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Bạch Quỳnh Hoa

LỜI CẢM ƠN

Luận văn này được hoàn thành theo chương trình đào tạo Cao học Ngôn ngữ khóa 21, giai đoạn 2013 – 2015 của trường Đại học Sư phạm – Đại học Thái Nguyên.

Để hoàn thành luận văn này, tác giả đã nhận được sự quan tâm giúp đỡ và tạo mọi điều kiện thuận lợi của tập thể thầy cô giáo Khoa Ngữ văn, Phòng Đào tạo bộ phận Quản lý Sau Đại học và Ban Giám hiệu trường đại học Sư phạm Thái Nguyên, cùng các thầy cô giáo đã tham gia giảng dạy và hướng dẫn nghiên cứu khoa học cho lớp Cao học K21 - Ngôn ngữ học. Thầy cô đã luôn tạo điều kiện cho em có cơ hội học tập và nghiên cứu khoa học.

Đặc biệt, em xin được bày tỏ lòng biết ơn chân thành, sâu sắc tới PGS- TS Hà Quang Năng - người thầy rất nghiêm khắc, nhiệt tình, tận tâm trong công việc đã truyền thụ nhiều kiến thức quý báu cũng như kinh nghiệm nghiên cứu khoa học cho em trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu đề tài.

Thái Nguyên, tháng 11 năm 2015

Tác giả luận văn

Bạch Quỳnh Hoa

MỤC LỤC

	Trang
LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC BẢNG	iv
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Đối tượng, mục đích và nhiệm vụ.....	4
4. Phương pháp nghiên cứu.....	4
5. Đóng góp của luận văn.....	5
6. Cấu trúc luận văn	5
Chương 1: CƠ SỞ LÝ THUYẾT.....	6
1.1. Lý thuyết về hành vi ngôn ngữ	6
1.1.1 Khái niệm "hành vi ngôn ngữ"	6
1.1.2. Các loại hành vi ngôn ngữ	7
1.1.2.1. Hành vi tạo lời.....	7
1.1.2.2. Hành vi mượn lời	7
1.1.2.3. Hành vi ở lời.....	7
1.1.3. Điều kiện sử dụng các hành vi ở lời	7
1.1.4. Phân loại hành vi ở lời	8
1.1.4.1. Hành vi ở lời trực tiếp	9
1.1.4.2. Hành vi ở lời gián tiếp.....	9
1.2. Hành vi cảm thán	10
1.2.1. Khái niệm "hành vi cảm thán"	10
1.2.2. Các thành tố của hành vi cảm thán.....	11
1.2.2.1. Đối tượng cảm thán	11
1.2.2.2. Nội dung cảm thán	13
1.3. Hành vi cảm thán và câu cảm thán	13
1.3.1. Khái niệm câu cảm thán	13

1.3.2. Mối quan hệ giữa hành vi cảm thán và câu cảm thán	14
1.4. Lý thuyết hội thoại	15
1.4.1. Khái niệm hội thoại.....	15
1.4.2. Vận động hội thoại	16
1.4.2.1. Sự trao lời.....	16
1.4.2.2. Sự trao đáp	16
1.4.2.3. Sự tương tác	17
1.4.3. Cấu trúc hội thoại	18
1.4.3.1. Cấu trúc hội thoại theo trường phái phân tích hội thoại	18
1.4.3.2. Cấu trúc hội thoại theo trường phái phân tích diễn ngôn	18
1.4.3.3. Cấu trúc hội thoại theo lý thuyết hội thoại Thụy Sĩ – Pháp.....	19
1.4.4. Các quy tắc hội thoại.....	20
1.4.4.1. Quy tắc điều hành luân phiên lượt lời.....	21
1.4.4.2. Quy tắc điều hành nội dung của hội thoại.....	21
1.4.4.3. Quy tắc chi phối quan hệ liên cá nhân – phép lịch sự	21
1.5. Vài nét về cuộc đời và sự nghiệp của nhà văn Nguyễn Thị Thu Huệ	22
Tiểu kết	23
Chương 2: CÁC PHƯƠNG TIỆN BIỂU HIỆN HÀNH VI CẢM THÁN	
TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA NGUYỄN THỊ THU HUỆ.....	24
2.1. Phương tiện thể hiện hành vi cảm thán trong truyện ngắn của nhà văn Nguyễn Thị Thu Huệ	24
2.1.1. Dùng từ cảm thán	24
2.1.1.1. Kết quả thống kê, phân loại	24
2.1.1.2. Phân tích.....	24
2.1.2. Sử dụng quán ngữ	32
2.1.2.1. Kết quả thống kê, phân loại	33
2.1.2.2. Phân tích.....	35
2.2. Các loại hành vi cảm thán trong truyện ngắn của Nguyễn Thị Thu Huệ	37
2.2.1. Hành vi cảm thán trực tiếp	38
2.2.1.1. Hành vi cảm thán có các từ cảm thán đi kèm.....	38

2.2.1.1.1. Hành vi cảm thán sử dụng từ cảm thán đích thực	38
2.2.1.1.2. Hành vi cảm thán sử dụng từ cảm thán lâm thời.....	40
2.2.1.2. Hành vi cảm thán nhận diện qua dấu chấm than ("!").....	49
2.2.2 Hành vi cảm thán gián tiếp	50
2.2.2.1. Câu hỏi nhằm mục đích thể hiện hành vi cảm thán	50
2.2.2.2. Câu cầu khiến nhằm mục đích thể hiện hành vi cảm thán.....	54
2.2.2.3. Câu kể nhằm mục đích thể hiện hành vi cảm thán	56
TIỂU KẾT	59
Chương 3: CHỨC NĂNG VỀ HÀNH VI CẢM THÁN CỦA HỘI THOẠI TRONG TRUYỆN NGẮN NGUYỄN THỊ THU HUỆ	61
3.1. Dẫn nhập	61
3.2. Chức năng duy trì cuộc thoại của hành vi cảm thán	62
3.2.1. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi hỏi.....	62
3.2.1.1. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi hỏi nhằm mục đích để trả lời.....	63
3.2.1.2. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi hỏi mục đích để khẳng định	63
3.2.1.3. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi hỏi nhằm mục đích ra lệnh, cầu khiến.....	64
3.2.1.4. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp hành vi hỏi mục đích để trách móc, mỉa mai	65
3.2.2. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi cầu khiến	66
3.2.3.1. Hành vi cảm thán hỏi đáp hành vi cầu khiến để yêu cầu, ra lệnh.....	66
3.2.3.2. Hành vi cảm thán hỏi đáp hành vi cầu khiến để khuyên	67
3.2.3.3. Hành vi cảm thán hỏi đáp hành vi cầu khiến thúc giục	67
3.2.3. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi cảm thán	68
3.2.2.1. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi cảm thán tích cực ...	68
3.2.2.2. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi cảm thán tiêu cực ...	69
3.2.4. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi thông báo.....	70
3.2.5. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi thuyết phục.....	71

3.2.6. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi kể	72
3.2.7. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi chửi.....	73
3.2.8. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi đánh giá	74
3.2.9. Hành vi cảm thán được dùng để hỏi đáp cho hành vi nhắc nhở	75
3.3. Chức năng dẫn nhập cuộc thoại của hành vi cảm thán	75
3.3.1. Hành vi cảm thán dẫn nhập cuộc thoại thể hiện bằng hành vi cầu khiến ...	76
3.3.2. Hành vi cảm thán dẫn nhập cuộc thoại thể hiện bằng hành vi chào, hô gọi.....	77
3.3.3. Hành vi cảm thán dẫn nhập cuộc thoại để tuyên bố, thông báo	78
3.3.4. Hành vi cảm thán dẫn nhập cuộc thoại để chửi	78
3.3.5. Hành vi cảm thán dẫn nhập cuộc thoại để nhận xét, đánh giá.....	79
3.3.6. Hành vi cảm thán dẫn nhập cuộc thoại để đe dọa.....	80
3.4. Chức năng kết thúc cuộc thoại của hành vi cảm thán.....	80
3.4.1. Hành vi cảm thán kết thúc cuộc thoại được thực hiện gián tiếp bằng biểu thức của hành vi cầu khiến.....	81
3.4.2. Hành vi cảm thán kết thúc cuộc thoại được thực hiện gián tiếp bằng biểu thức của hành vi nhận xét, đánh giá.....	82
3.4.3. Hành vi cảm thán kết thúc cuộc thoại được thực hiện gián tiếp bằng biểu thức của hành vi than thở	83
3.4.4. Hành vi cảm thán kết thúc cuộc thoại được thực hiện gián tiếp bằng biểu thức của hành vi tuyên bố, thông báo	84
3.4.5. Hành vi cảm thán kết thúc cuộc thoại được thực hiện gián tiếp bằng biểu thức của hành vi chửi	85
Tiểu kết	87
KẾT LUẬN	88
TÀI LIỆU THAM KHẢO	91

DANH MỤC BẢNG

	Trang
Bảng thống kê, phân loại từ cảm thán	24
Bảng thống kê, phân loại quán ngữ đưa đẩy	33
Bảng thống kê chức năng của hành vi cảm thán trong hội thoại	60
Bảng thống kê chức năng duy trì cuộc thoại của hành vi cảm thán.....	60
Bảng thống kê chức năng dẫn nhập cuộc thoại của hành vi cảm thán	75
Bảng thống kê chức năng kết thúc cuộc thoại của hành vi cảm thán.....	79

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Ngữ dụng học là một bộ môn của ngôn ngữ học nghiên cứu việc sử dụng ngôn ngữ trong mối quan hệ với các nhân tố giao tiếp. Tuy ra đời chưa lâu song bộ môn khoa học này đã phát triển mạnh mẽ cả về lí thuyết, cả về những nghiên cứu cụ thể, khiến ngôn ngữ học không còn nằm trong hệ thống khép kín của cấu trúc luận nội tại mà đã đi vào thực tế đa dạng của đời sống ngôn ngữ. Nghiên cứu các hành vi ngôn ngữ, đặc biệt là hành vi ở lời, là phần việc quan trọng của ngữ dụng học. Từ khi lý thuyết hành vi ngôn ngữ ra đời, người ta bắt đầu quan tâm đến lĩnh vực hoạt động thực hiện chức năng giao tiếp của ngôn ngữ, tức nghiên cứu ngôn ngữ dưới góc độ vai trò hành chức của nó.

Trong giao tiếp, để bày tỏ được ý định, mục đích của mình, người ta thường dùng nhiều loại hành vi ngôn ngữ. Trong đó hành vi cảm thán là hành vi thể hiện rõ nhất tình cảm, cảm xúc của con người. Hành vi này thường được biểu thị bằng câu cảm thán gắn liền với giao tiếp, với môi trường sử dụng tức là môi trường hội thoại.

Là một gương mặt tiêu biểu của văn xuôi nữ sau Đổi mới, Nguyễn Thị Thu Huệ ngay từ những truyện ngắn đầu tiên đã tìm ngay cho mình một vị trí xứng đáng trên văn đàn văn học nghệ thuật Việt Nam hiện đại. Không thuộc số những nhà văn viết nhiều, Thu Huệ chỉ viết khi câu chuyện đã đầy ắp trong tim óc cần hiện diện ra thành câu chữ. Vì thế hơn hai mươi năm cầm bút, số lượng bà viết không thật nhiều. Chúng được tập hợp trong sáu tập: *Cát đọi* (1992); *Hậu thiên đường* (1993); *Phù thủy* (1995); *Nào, ta cùng lãng quên* (2003); *37 truyện ngắn Nguyễn Thị Thu Huệ* (2010); và gần đây nhất là tập *Thành phố đi vắng* (2012). Bà cũng là nữ nhà văn đã tạo dựng được phong cách riêng và đặc biệt có duyên với các giải thưởng: Giải nhất cuộc thi sáng tác về Hà Nội, Giải nhất cuộc thi Tạp chí Văn nghệ Quân đội, Tặng thưởng Hội nhà văn với tác phẩm *Hậu thiên đường*. Đã có nhiều công trình nghiên cứu về các khía cạnh khác nhau đối với truyện ngắn của Nguyễn Thị Thu Huệ. Tuy nhiên ở bình diện ngôn ngữ chưa được chú ý nhiều, trong đó, hành vi cảm thán trong truyện ngắn của Thu Huệ vẫn là đề tài chưa từng được nghiên cứu.

Trên đây là lí do để chúng tôi chọn đề tài: ***“Hành vi cảm thán trong truyện ngắn của Nguyễn Thị Thu Huệ”***